

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/336810812>

Some Cautionary Remarks on the Process of Desocialization of the World of Work

Conference Paper · January 2019

DOI: 10.5281/zenodo.3519327

CITATIONS

0

1 author:

Viacheslav Hladky

Volodymyr the Great Educational and Scientific Institute of Law

53 PUBLICATIONS 7 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Certificate of participation [View project](#)

Books, articles and posters for colleagues. [View project](#)

ΛΟΓΟ

THE ART OF SCIENTIFIC MIND

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

WITH PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SCIENTIFIC DISCOVERIES: PROJECTS, STRATEGIES AND DEVELOPMENT

OCTOBER 25, 2019 • EDINBURGH, SCOTLAND, UK

VOLUME 3

DOI 10.36074/25.10.2019.v3
ISBN 978-617-7171-83-5

EUROPEAN
SCIENTIFIC
PLATFORM

ΛΟΓΟΣ

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

WITH PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

**«SCIENTIFIC DISCOVERIES:
PROJECTS, STRATEGIES AND
DEVELOPMENT»**

OCTOBER 25, 2019

VOLUME 3

Edinburgh • Scotland, UK

E
S
P

Chairman of the Organizing Committee: Holdenblat M.

Responsible for the layout: Kazmina N.

Responsible designer: Bondarenko I.

- S 30 **Scientific discoveries: projects, strategies and development:** Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 3), October 25, 2019. Edinburgh, UK: European Scientific Platform.

ISBN 978-617-7171-83-5

DOI 10.36074/25.05.2019.v3

Papers of participants of the International Multidisciplinary Scientific and Practical Conference «Scientific discoveries: projects, strategies and development», held in Edinburgh, October 25, 2019, are presented in the collection of scientific papers.

The conference is included in the catalog of International Scientific Conferences, approved by ResearchBib and certified by Euro Science Certification Group (SCC-2000).

Conference proceedings are publicly available under terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

Bibliographic descriptions of the conference proceedings are available for indexation by ORCID, Publons, Google Scholar, etc.

UDC 001 (08)

SECTION XIII.

LAW

MÌNEACHAIDHEAN TEICNEÒLAS LAGHAIL CO-CHUNNTAS ANN AN ALBA Maksurov A.	29
PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS IN THE AREAS OF CONDUCTING UNITED FORCES OPERATION Lychenko I.	30
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ Шостак Ю.О.	33
ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО Махно К.О.	35
ДО СТАНУ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ЗАСОБІВ РОЗВ'ЯЗАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО КОНФЛІКТУ Сімонцева Л.О.	37
ЗАСТЕРЕЖЛИВІ ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ПРОЦЕСУ ДЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ У СВІТІ ПРАЦІ Гладкий В.В.	38
ЗУСТРІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ Гердова К.О.	44
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ Левкович І.В.	47
ЛІНІЯ ЗАХИСТУ ЩОДО НЕЗАКОННОГО ЗВІЛЬНЕННЯ Чепіга Д.О.	50
О ПОНЯТИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ Мальчик О.Н.	55
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ НЕПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТОВАРИСТВ Гелецька І.О.	59
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТВАРИН В УКРАЇНІ Лопацька Ю.В.	62

Цитувати як:

Гладкий, В. В. (2019). Застережливі зауваження щодо процесу десоціалізації у світі праці. *Scientific discoveries: projects, strategies and development: Collect. of scient. papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 3, p. 38–44). Oct. 25, 2019.* Edinburgh, UK: ESP. doi: <https://zenodo.org/record/10.5281/zenodo.3519327>.

Hladky, V. V. (2019). Some Cautionary Remarks on the Process of Desocialization of the World of Work. *Scientific discoveries: projects, strategies and development: Collect. of scient. papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 3, p. 38–44). Oct. 25, 2019.* Edinburgh, UK: ESP. doi:10.5281/zenodo.3519327.

ЗАСТЕРЕЖЛИВІ ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ПРОЦЕСУ ДЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ У СВІТІ ПРАЦІ

Гладкий В'ячеслав В'ячеславович
аспірант Навчально-наукового інституту права ім. князя Володимира Великого
Міжрегіональна академія управління персоналом
УКРАЇНА

З моменту розпаду колишнього СРСР та з відновленням незалежності України в нашій державі відбувались фундаментальні цивілізаційні зрушення. Між тим, ця поспішна цивілізаційна перебудова держави, суспільства та індивідів, котрі наївно осмислювали власні перспективи у нових ринкових умовах, як перспективи чергового, утім, вже умовно декомунізованого

«світлого майбутнього», відбувалась на тлі відсутності належного досвіду публічного врегулювання приватних та публічних правовідносин за новим напрямком розвитку держави. Цілком очевидно, що не співпадіння цивілізаційних прагнень держави та можливостей йти відповідним шляхом призводило до відповідного дисонансу правопорядку, чим скористались низка недобросовісних громадян та злочинних угруповань, протиправна активність яких обумовила соціальну катастрофу (у вимірі криміналізації суспільства) та загострила рівень правового нігілізму в суспільстві, який знецінював (фактично на всіх рівнях) ідею вибудовування держави в межах нової цивілізаційної людиновимірної парадигми. Утім, слід констатувати, що вказані проблеми поступово вирішувались шляхом побудови соціальної, правової та демократичної держави.

Поряд із тим, вже починаючи з вересня 2019 р. в Україні розпочався стрімкий процес комплексної десоціалізації ще не сформованої моделі соціальної держави загалом та десоціалізації трудової діяльності державних службовців (окремо – прокурорів), зокрема. На підставі цих дій, які неодмінно призведуть до погіршення рівня соціальної безпеки громадян, розширення класу прекаріатів та андеркласу загалом, а також зумовить утвердження панування корупції у державі, виникає потреба в науковому осмисленні концепції гідної праці, що нівелюється відповідними антисоціальними процесами.

Не викликає жодних заперечень постулат, яким стверджується, що на сьогоднішній день будь-яка держава «потребує висококваліфікованих працівників, які будуть відповідати сучасним вимогам, що висуваються на ринку праці» [1]. Це обумовлено тим фактом, що «розвиток держави значної мірою залежить від того, як саме її громадяни виконують свої професійні обов'язки» [2], а особливо – на публічній (зокрема, державній) службі. Вказане є цілком очевидним, приймаючи до уваги те, що саме люди (або ж людський капітал) здатні надати підприємствам (установам, організаціям) необхідні для них вирішальні конкурентні переваги на сучасному ринку. Нерозуміння цього очевидного факту, як правило, є результатом: (1) обумовлених існуючими традиціями нецивілізованих взаємовідносин між сторонами договору загалом чи між сторонами трудового договору, зокрема (проблема нецивілізованості акторів на ринку); (2) нерозуміння принципів нормальних взаємовідносин між людьми (юридично значима психологічна проблема, що виявляється у незрілості особистості чи її психопатологічних, патопсихологічних проблемах; ця проблема актуалізується з огляду на поширення психічних розладів у людей та небезпечного перебігу психічних розладів в умовах низької соціальної безпеки [див., напр.: 3–4]); (3) бізнес-стратегії (може бути відображенням життєвої стратегії), за якої отримання будь-якого блага використовується шляхом «хижацької» експлуатації інших людей (юридично значима психопатична проблема). Усі ці проблеми (вони можуть бути також осмислені й відносно недобросовісних працівників, що нечесно експлуатують ресурси роботодавців [див., напр.: 5–6]), на жаль, спричиняють появу в практичній дійсності т. зв. «хижацьких роботодавців», котрі використовують трудові правовідносини не за моделлю «кредитор ↔ боржник», а за моделлю «експлуататор → жертва».

Окреслене спотворення одних з базових правовідносин для працездатної людини, що реалізує свободу праці у частині права на працю, як ми можемо спостерігати, спричиняє неминучий розпад інституту трудових правовідносин та викривляє соціальну спрямованість економіки. Як наслідок, збільшується соціальне напруження, а сама держава знаходиться під значним ризиком здійснення революцій, переворотів, знищення загалом. Це є цілком закономірним з огляду на те, що соціальна держава ґрунтується на цивілізаційних ідеях та ідеалах, які вона втілює в об'єктивну дійсність. Одним з таких ідеалів є людиновимірне трудове право, провідними ідеями якої є соціальне партнерство й соціальна безпека працівників і роботодавців, гідна праця працівників, яка заснована на активному здійсненні працівником власної свободи праці, результатом якої є певна соціальна користь. Ці ідеї є фундаментальними, цивілізаційними ідеями, у тій чи іншій мірі спрямованими на захист сьогочасної найвищої соціальної цінності у сфері праці (цією цінністю є не виробництво, як за часів заводського та фабричного права, а людина, її життя та здоров'я). Відповідно, недостатність впровадження державою цивілізаційних концепцій (соціальної безпеки, гідної праці, свободи праці, соціального партнерства і т. д.) чи їх часткове або ж повне ігнорування свідчить про недостатню цивілізаційну відповідність такої держави, для якої людина (її життя, здоров'я) не розуміється в якості найвищої соціальної цінності. При цьому соціально-безвідповідальна держава ставить під загрозу соціальну безпеку працівників, а, відтак, провокує, як ми вже зазначали, соціальний конфлікт у державі, що закономірно, адже громадяни за таких умов не розуміють сенсу у державі, котра лише продукує заборони, збирає податки та інші обов'язкові платежі, й не захищає при цьому громадян (а іноді, як вже нами раніше було продемонстровано, може становити собою самостійну загрозу для їх безпеки, як це відбулось, серед іншого в Радянській Україні у 1932–1933 рр. [див., напр.: 7]). Особливо проблематичним це питання виявляється в умовах перебування держави у воєнних конфліктах, адже за таких умов у громадян «вимивається» прив'язаність до власної держави, ототожнення з нею (це не обов'язково стосується до території, країни), яка є агресором та експлуатором стосовно них самих. Більш того, ображеність експлуаторською політикою держави часто призводить до того, що люди (громадяни цієї держави) можуть бути схильними до: (1) підтримки держави, котра вчинила акт агресії проти держави, громадянами якої вони є (це є особливо небезпечно для України, території якої ще перебувають у режимі тимчасової окупації); (2) рекрутування до злочинного світу; (3) залучення до існуючого «маховика корупції» (як ми вже зазначали, феномен корупції має місце в будь-якому суспільстві, але в найбільш поширеному та агресивному вигляді спостерігається в суспільствах з низькою культурою [8]).

Окреслене є цілком зрозумілим в контексті соціально-правової значимості праці, а також трудової діяльності, скорегованої концепцією гідної праці, що можна конструктивним чином досягнути проаналізувавши це питання в суто антропологічному та загальному історичному контекстах. Зазначимо, що праця, як така, ще з давніх часів складала собою питання, котре людством розумілось в якості одного «з найважливіших для подальшого розвитку цивілізації» [9]. Так само з давніх часів серед людей постало й питання про безпеку праці, що ґрунтувалось переважно на раціональній, а не на певній

протогуманістичний (при цьому сам гуманізм є виявом раціоналізму) логіці. Звісно, не можна стверджувати про те, що вже у давні часи люди вже виробили основи безпеки та охорони праці, сформулювали стандарти гідної праці та гідних взаємовідносин між найманим працівником і наймодавцем (щонайменше, це твердження було би некоректним навіть у тому сенсі, що відповідних відносин на той час у сьогочасному їх розумінні ще не існувало; крім того, вказане не виливає з бажання сформулювати т. зв. «оригінальну теорію», адже, як відомо, просте бажання сформулювати оригінальну наукову думку не повинне шкодити цінності наукової істини, шляхом культивування білянаукових думок, що маскуються в якості наукових гіпотез й засмічують чистоту науки, стримують розвиток людства). Проте, не можна й заперечувати того, що в часи, коли людське життя та здоров'я не було вищою соціальною цінністю, воно не було певною цінністю, яке мало реальне, натуральне значення, що визначалось призвою тогочасної вищої соціальної цінності – нормального функціонування перших суспільств та їх «вождів». Загалом, в окресленому питанні слід виходити з того, що соціально-правові феномени, як такі, не виникають одномоментно, а формуються протягом певного періоду часу (іноді сторіччями, як це можемо спостерігати на прикладі трудового права [див., напр.: 10]), а певні еволюційні форми конкретного феномену вже можуть розглядатись в якості цього феномену з відповідним врахуванням того, що розглядувана еволюційна форма явища не може розглядатись в якості повноцінної форми феномену (й до неї, таким чином, не можуть висуватись ті ж вимоги, що й до повноцінної форми).

Більш того, слід зауважити, що з вказаним у тій чи іншій мірі погоджуються також й інші вчені. Зокрема, українська вчена М. В. Данилова зауважує, що ще на початку розвитку цивілізації (приймаючи до уваги положення Зводу законів Хаммурапі, Законів Ману) «люди вже мали чітку уяву про взаємний зв'язок з працею та її охороною» [11]. Це, на нашу думку, вказує на те, що важливість безпечних умов праці були очевидними навіть для людини вже у стародавні часи. Цілком закономірною в цьому є наступна логіка:

(1) негідний людської природи підхід (настільки, наскільки цю природу могли осмислювати люди того часу) до управління трудовим ресурсом був осмислений «роботодавцями», як такий, що шкодить виробничим відносинам та меті «найму» осіб, іншим цілям: (а) шкідливі умови праці обумовлювали нещасні випадки під час виконання трудової діяльності, а отже призводили до скорочення трудового ресурсу та, таким чином, – до зменшення силової могутності перших державних утворень (ймовірно, ця логіка вже мала місце й у первісних додержавних суспільствах), яку складали як чоловіки (котрих можна було мобілізувати), так і жінки (хоча жінки не брали участі в силових протистояннях між племенами та іншими групами людей, утім, відігравали важливу гуманітарну та відтворювальну роль в житті відповідної групи людей); (б) надмірне експлуатування людини призводило до того, що «працівник» не встигав відновлювати свій психофізіологічний трудовий потенціал, а, відтак – трудовий ресурс експлуатованих осіб вже не міг бути настільки ж ефективним, що й раніше (на початку надмірної експлуатації чи до цієї експлуатації);

(2) негідний людської природи підхід до управління трудовим ресурсом був осмислений «працівниками», як такий, що безпосередньо суперечить базовим інстинктам людини, а саме: (а) інстинкту свободи (пригнічення трудовою

діяльністю та в трудовій діяльності призводить до звуження свободи працюючої особи, що суперечить природі людини; саме тому, рабська та кріпосна праця економістами визначалась в якості неефективної, а на таку працю, зокрема, вже за часів Римської імперії вільні особи погоджувались, будучи змушеними до набуття відповідного юридичного стану скрутними життєвими обставинами); (б) інстинкту самозбереження (людина, психологічний стан якої вважається нормальним чи близьким до норми, уникає ситуацій, за яких вона може пошкодити собі здоров'я чи загинути, а тому, умови праці, в яких людина могла загинути чи зазнати каліцтва – у стародавні часи це було практично рівнозначно тому, що й загинути – не могли вважатись привабливими для людини, а тому, на ці умови працездатна особа погоджувалась, перебуваючи у вкрай відчайдушному стані).

Осмислюючи викладене, можемо констатувати, що у загальній формі логіка забезпечення людини безпечною працею не змінилась, хоча еволюція людського розуміння індивіду, суб'єктності людини, суб'єктності суспільства, участі індивіда в житті суспільстві, а також ускладнення моделі співжиття людей зумовило формування більш складної моделі гідної праці, ускладненою також технічними та іншими ресурсними можливостями людини забезпечити гідну працю.

В окресленому загальному сенсі гідна праця сьогодні – це праця вищого порядку, який відповідає: (1) потребам суспільства в цивілізованій участі людей в суспільному житті шляхом трудової діяльності, здійснення якої не соромило би суспільство; (2) потребам держави у трудовій активності людей, яка би сприяла підвищенню економічної активності в державі й не обумовлювала би інвалідизацію працездатних осіб, адже це збільшуватиме обсяг витрати соціальної держави на підтримку людей з інвалідністю та втрату одиниці трудового ресурсу (особливо, коли в державі відсутня цивілізована політика підтримки осіб з інвалідністю), що впливає на економічний потенціал держави (особливим чином це відчувається, коли негідна праця має масовий характер); (3) потребам держави у тому, щоби усі працездатні особи були зайняті тоді, коли вони не спроможні чи не бажають бути самозайняті суспільно корисною працею, оскільки, незайнятість обумовлює бідність, злиденність й підвищує рівень криміналізації суспільства [див., напр., 12]; (4) базовому рівню осмислення гідності людини; (5) базовим потребам людини й блокуватиме віктимний, девіантний потенціал людини, зокрема, щодо використання місця роботи та/або робочого місця, службового становища та/або можливостей в неправомірному (чи в суто недобросовісному) руслі (щонайперше, для корупційної практики).

Цю ж позицію у тій чи іншій мірі поділяє директор Бюро МОП Полін Баррет-Рід (Pauline Barrett-Reed), наголошуючи на тому, що праця загалом є «засобом підтримки життя та задоволення основних потреб людини», а гідна праця – більш глибоке, комплексне поняття, яким охоплюються найважливіші якісні характеристики, головним чином: нормальні умови, в яких ця праця здійснюється; адекватні зарплата та соціальний захист найманого працівника; відсутність дискримінації та переслідувань на робочому місці; можливість реалізувати власне право голосу [13].

Відтак, приймаючи до уваги викладене, доходимо думки, що процес десоціалізації сфери праці (як у приватному, так і в публічному секторах) має

бути зупинений та відмінений, як такий, що спричиняє значні соціальні ризики для громадян, провокує подальший розквіт корупції у державі, яка в умовах наявних безпекових загроз стає чинником, що обумовлює розпад держави (а це недопустимо ні за яких обставин). Окреслені зауваження, на нашу думку, можуть бути враховані у процесі розробки та прийняття Закону України «Про приведення сфери праці до стандартів гідної праці», а сама концепція гідної праці має стати основобудівною цивілізаційною ідеєю у триваючому процесі реформування чинного законодавства України про працю.

У цьому контексті слід уточнити, що у суто трудовправовому сенсі сьогочасна концепція гідної праці може осмислюватись у наступних двох контекстах:

(1) елементарний контекст гідної праці, що розкриває структуру концепції гідної праці, набір елементів світу праці, наявність яких характеризує працю та є достатньою умовою для визначення праці в якості формально гідної чи негідної. При цьому, елементарний контекст гідної праці охоплює: (а) доступ до трудової діяльності (враховуючи також виникнення належного обсягу правосуб'єктності, який дозволяв би скористатись цим доступом) виникнення відносин з приводу виконання трудових функцій; (б) трудову діяльність працівника, особливості її перебігу (призупинення, зупинення, відновлення, припинення, поновлення; застосування заходів заохочення та заходів юридичної відповідальності і т. д.); (в) умови, в яких ця трудова діяльність здійснюється працівником; (г) соціально-правові можливості працівника, що йому надаються трудовою діяльністю, якою він займається, серед іншого, гарантії, якими володіє працівник у результаті наявності в нього трудової правосуб'єктності, реалізації ним свободи праці і т. д.;

(2) якісний контекст гідної праці, котрий характеризує якість структури концепції гідної праці, дозволяючи ту чи іншу комбінацію елементів світу праці, що складають елементарний контекст гідної праці, оцінити як такі, що спроможні трудову діяльність працівника робити якісно гідною. У такому сенсі, приміром, трудова діяльність працівника має бути вільною (непримусовою), законною діяльністю, а так само і соціально корисною (чи соціально допустимою), стандартною (типовою, традиційною), здійснюваною в межах трудових правовідносин, що виникли на підставі трудового договору і т. д.

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк, В. О. (2019). *Правове регулювання стажування працівників* (дис. ... канд. юрид. наук). Київ.
2. Шопіна, І. М. (2003). Щодо визначення поняття ефективності професійної діяльності слідчих ОВС України. *Право і безпека*, 2(3), 160–164.
3. Гладкий, В. В. (2019). Реальность в свете аффективных расстройств: пример тревожно-депрессивных расстройств. *Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки: матер. міжнар. наук. конф. (Т. 2, с. 46–50)*, 11 жовт. 2019 р. Київ, Україна: МЦНД. DOI: 10.5281/zenodo.3483467.
4. Пузанова, В. В. (2019). Лица с обсессивно-компульсивным расстройством в свете пятифакторной модели личности. *Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки: матер. міжнар. наук. конф. (Т. 2, с. 27–32)*. 11 жовт. 2019 р. Київ, Україна: МЦНД. DOI: 10.5281/zenodo.3483486.

5. Гладкий, В. В. (2018). Працівники-шахраї та їх вплив на ефективну діяльність підприємств. *Пріоритети розвитку підприємств у XXI столітті: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (с. 198-199)*. 22 листоп. 2018 р. Кропивницький, Україна: РВЛ ЦНТУ. DOI: 10.5281/zenodo.1486273.
 6. Гладкий, В. В. (2019). Профессиональное мошенничество и его виды. *Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі: матер. VII Міжнар. наук. конф. (с. 330-332)*. 18 квіт. 2019 р. Житомир Україна: ЖНАУ.
 7. Гладкий, В. В. (2009). Кваліфікація Голодомору, як злочину геноциду проти Українського народу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, 83(2), 166-172. DOI: 10.17721/apmv.2009.83.2.166-172.
 8. Hladky, V. V. (2019). The Structure of the System of Corruption Crime Subjects according to the Legislation of Ukraine. *Path of Science*, 5(4), 2008–2021. DOI: 10.22178/pos.45-4.
 9. Спіцина, Г. О. (2016). *Сучасні тенденції правового регулювання праці в Україні та країнах Європейського Союзу* (дис. ... д-р. юрид. наук). 12.00.05. Харків.
 10. Пузанова, В. В. (2019). Зміна трудового договору в епоху дотрудового права України. *Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ: матер. наук.-практ. конф. (с. 14-17)*, 22–23 лют. 2019 р. Дніпро, Україна. Херсон: Молодий вчений.
 11. Данилова, М. В. (2019). *Проблеми співвідношення охоронних та організаційно-управлінських відносин у трудовому праві* (дис. ... д-р. юрид. наук). Київ.
 12. Гладкий, В. В. (2017). Бедность, нищета и криминализация общества. *Актуальные научные исследования в современном мире*, 6-6(26), 35-55. DOI: 10.5281/zenodo.572330.
 13. Баррет-Рид, П. (2003). Неотъемлемые признаки достойного труда. *Человек и труд*, (3), 4–10.
-